

Cours de tibétain - Sangtcheu Meunlam - leçon 21

1. Traduction et analyse

Strophe 22

བྱང་ཆུབ་སྐྱོད་པ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་བྱེད་ཅིང་། །
སེམས་ཅན་དག་གི་སྐྱོད་དང་མཐུན་པར་འབྲུག། །
བཟང་པོ་སྐྱོད་པ་དག་ནི་རབ་སྟོན་ཅིང་། །
མ་འོངས་བསྐྱལ་བ་ཀུན་ཏུ་སྐྱོད་པར་གྱུར། །

Accomplissant parfaitement les pratiques d'Éveil,
M'engageant en harmonie avec la conduite des êtres sensibles,
Enseignant excellemment ces nobles pratiques,
Puisse-je continuer à pratiquer ainsi dans tous les éons futurs. [22]¹

Puisse-je parfaire la conduite de l'éveil, en me conformant aux styles de vie des êtres !
Puisse-je donner le parfait exemple de la conduite excellente et toujours la mettre en œuvre
dans les kalpas futurs ! [22]²

[བྱང་ཆུབ་སྐྱོད་པ་] [ཡོངས་+སུ་+རྫོགས་] +བྱེད་+ཅིང་།
[སེམས་ཅན་དག་+གི་+སྐྱོད་+དང་+མཐུན་+པར་+འབྲུག།] །
[བཟང་པོ་སྐྱོད་པ་དག་+ནི་] [རབ་སྟོན་+ཅིང་།]
[མ་འོངས་བསྐྱལ་བ་-ཀུན་ཏུ་] [སྐྱོད་པར་གྱུར།] །

¹ Traduction Claude Al, revue par JM.

² Traduction Audrey Desserrières, livre des Kagyu Meunlam

2. Vocabulaire

བྱང་ཚུབ་	éveil
སྐྱོད་པ་	conduite, pratique
ཡོངས་སུ་	complètement
རྫོགས་	parfait, accompli
བྱེད་	faire, accomplir
ཅིང་	et, particule de liaison
སེམས་ཅན་	êtres sensibles
དག་	pluriel
གི་	génitif
དང་	avec, et
མཐུན་པ་	conforme, harmonieux
འཇུག་	entrer, s'engager
བཟང་པོ་	excellent, vertueux
ནི་	particule d'emphasis
རབ་	excellamment, complètement
སྟོན་	enseigner, montrer
མ་འོངས་	futur
བསྐལ་པ་	kalpa, éon
གུན་ཏུ་	partout, en tous lieux
གྱུར་	devenir, se transformer

3. Analyse grammaticale

Première phrase

བྱང་ཚུབ་སྐྱོད་པ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་བྱེད་ཅིང་། ། སེམས་ཅན་དག་གི་སྐྱོད་དང་མཐུན་པར་འཇུག །

- བྱང་ཚུབ་སྐྱོད་པ་ : objet direct (accusatif) - "la conduite d'éveil", composé de བྱང་ཚུབ་ (éveil) et སྐྱོད་པ་ (conduite)
- ཡོངས་སུ་རྫོགས་ : groupe verbal - "accomplir complètement", ཡོངས་སུ་ (complètement) modifie རྫོགས་ (parfait, accompli)
- བྱེད་ཅིང་ : verbe principal avec particule de liaison - བྱེད་ (faire, accomplir) suivi de +ཅིང་+ (particule de liaison temporelle ou causale "et", "en faisant")
- སེམས་ཅན་དག་ : sujet au génitif - སེམས་ཅན་ (êtres sensibles) avec དག་ (marque du pluriel)
- གི་ : particule du génitif - marque la relation de possession ou d'appartenance
- སྐྱོད་དང་ : complément - སྐྱོད་ (conduite) suivi de དང་ (avec, et)
- མཐུན་པར་འཇུག : groupe verbal - མཐུན་པ་ (conforme, harmonieux) avec པར་ (particule d'adverbe) et འཇུག (entrer, s'engager)

Deuxième phrase

བཟང་པོ་སྐྱོད་པ་དག་ནི་རབ་སྟོན་ཅིང་། ། མ་འོངས་བསྐྱེད་པ་ཀུན་ཏུ་སྐྱོད་པར་གྱུར། །

- བཟང་པོ་སྐྱོད་པ་དག་ནི་ : sujet emphatique - བཟང་པོ་ (excellent, vertueux) qualifie སྐྱོད་པ་ (conduite), དག་ (pluriel), ནི་ (particule d'emphase)
- རབ་སྟོན་ : groupe verbal - རབ་ (excellamment) modifie སྟོན་ (enseigner, montrer)
- ཅིང་ : particule de liaison - relie cette action à la suivante
- མ་འོངས་བསྐྱེད་པ་ : complément temporel - མ་འོངས་ (futur) qualifie བསྐྱེད་པ་ (kalpa, éon)
- ཀུན་ཏུ་ : adverbe - "partout, en tous lieux, toujours"
- སྐྱོད་པར་གྱུར་ : groupe verbal final - སྐྱོད་ (pratiquer) avec པར་ (particule infinitive) et གྱུར་ (devenir, se transformer)

4. Traduction littérale

Accomplissant complètement la conduite d'éveil et s'engageant en conformité avec la conduite des êtres sensibles, enseignant excellemment ces excellentes conduites et pratiquant dans tous les kalpas futurs.

5. Commentaire

Par Trakpa Gyaltzen³, suite.

B. La section principale, l'explication détaillée des sections de la prière d'aspiration

1. La partie principale :

- **a. L'aspiration par une intention pure** བསམ་དག་དང་སེམས་མི་བསྐྱད་དང་།
 - (1) L'intention d'offrir aux Bouddhas སངས་རྒྱལ་མཚོ་དཔའི་བསམ་པ།
 - (2) Remplir leurs intentions
 - (3) Purifier les terres de Bouddha
 - (4) Bénéficier aux êtres
- **b. Ne pas oublier la bodhicitta**
 - (1) Aspirer à se souvenir des vies antérieures
 - (2) Aspirer à devenir un renonçant
 - (3) Aspirer à s'entraîner dans la conduite générale et la discipline pure
 - (4) Aspirer à enseigner le Dharma dans différentes langues
 - (5) Aspirer à un effort dans la vertu
 - (6) Aspirer à ne pas oublier la bodhicitta grâce à cinq causes
 - (7) Aspirer à être libre des conditions défavorables
- **c. L'aspiration à pratiquer sans voiles**
- **d. L'aspiration à apporter des bénéfices et du bonheur**
- **e. L'aspiration à porter l'armure**

e. L'aspiration à porter l'armure

ལྷ་པ་གོ་ཆ་བགོ་བའི་སྒོ་ནས་སྒོ་ན་པ་ནི།

བྱང་ཚུབ་སྐྱོད་པ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་བྱེད་ཅིང་། །སེམས་ཅན་དག་གི་སྐྱོད་དང་མཐུན་པར་འདུག །

བཟང་པོ་སྐྱོད་པ་དག་ནི་རབ་སྒོ་ན་ཅིང་། །མ་འོངས་བསྐྱལ་པ་ཀུན་ཏུ་སྐྱོད་པར་གྱུར། །

Accomplissant parfaitement les pratiques d'Éveil,
M'engageant en harmonie avec la conduite des êtres sensibles,
Enseignant excellemment ces nobles pratiques,
Puissé-je continuer à pratiquer ainsi dans tous les éons futurs. [22]

³ Drakpa Gyaltzen, élève du Seigneur du Refuge Jamyang Kyentse Wangpo.

དེའང་། ལྷ་ན་མེད་པའི་བྱང་ཆུབ་ཐོབ་པའི་ཕྱིར་དུ་རང་ཉིད་ཚོགས་གཉིས་ཀྱི་སྦྱོང་བ་མཐའ་དག་ཡོངས་སུ་
 རྫོགས་པ་ཉམས་སུ་ལེན་པ་ལ་བརྩོན་པའི་གོ་ཆ་བགོ་བར་བྱེད་ཅིང་། གཞན་སྤྱོད་པའི་ཕྱིར་སེམས་ཅན་དག་
 གི་ཁམས་དང་དབང་པོ་བག་ལ་ཉལ་ཤེས་བས། དེ་རྣམས་གང་གིས་འདུལ་བའི་སྦྱོང་བ་དང་མཐུན་པར་
 འདུག་སྟེ། ལུགས་ནས་ཀྱང་རང་གི་རི་ལྟར་རྫོགས་པའི་བཟང་པོ་སྦྱོང་བ་དག་གི་ཚོས་ནི་རབ་ཏུ་སྟོན་ཅིང་།

Dans cette perspective, pour que j'obtienne l'éveil suprême (ལྷ་ན་མེད་པའི་བྱང་ཆུབ་ anuttara-bodhi),
 puissé-je m'efforcer de revêtir l'armure de celui qui s'applique à la pratique parfaite et complète
 de toutes les conduites des deux accumulations (ཚོགས་གཉིས་ sambhara-dvaya). Par la connaissance
 des dispositions, des facultés et des tendances latentes (བག་ལ་ཉལ་ vāsanā) des êtres sensibles (སེམས་
 ཅན་ sattva) en vue de leur maturation, puissé-je m'engager dans les conduites appropriées pour
 les discipliner (འདུལ་བ་). Puis, m'étant ainsi établi, puissé-je enseigner parfaitement les
 enseignements des excellentes conduites (བཟང་པོ་སྦྱོང་བ་ bhadra-caryā) selon ma propre réalisation.

དེ་ལྟར་རང་གི་སྦྱོང་བ་རྫོགས་པ་དང་རུས་པ་ཐོབ་པ་དང་ཚོས་སྟོན་པ་སྟེ་རང་གཞན་གྱི་དོན་གསུམ་པོ་དེ་
 ཡང་དུས་ཉི་ཅེ་ཅམ་མ་ཡིན་པར་མ་འོངས་པའི་བསྐྱལ་བ་ཕྱི་མཐར་ཐུག་པ་མེད་པའི་བར་དེ་སྲིད་ཀྱང་ཏུ་སྦྱོ་
 ངལ་མེད་པར་རབ་ཏུ་སྦྱོང་བར་གྱུར་ཅིག་པའོ། །

Ainsi, que ces trois finalités - l'accomplissement de ma propre conduite (སྦྱོང་བ་), l'obtention
 des capacités (རུས་པ་) et l'enseignement du Dharma (ཚོས་) - servant mon bien et celui d'autrui,
 puissent s'exercer parfaitement non pas seulement durant cette vie présente, mais sans lassitude
 à travers toutes les existences, jusqu'à la fin des éons futurs (མ་འོངས་པའི་བསྐྱལ་བ་ kalpa) sans limite !

བྱང་ཆུབ་སྦྱོང་བ་དང་བཟང་པོ་སྦྱོང་བ་ཞེས་པའི་ཚིག་གཞུང་འདིར་ལན་མང་དུ་འབྱུང་བ་རྣམས་དོན་གཅིག་
 ཏུ་མི་འཆད་པར་སྐབས་ཐོབ་ཀྱི་དོན་སོ་སོར་འཆད་པ་ནི་འཕགས་ཡུལ་མཁས་པའི་གཞུང་ལ་བརྟེན་པ་སྟེ།
 མདོ་སྟེ་འཆད་པ་ལ་འདི་འདྲ་མང་དུ་འབྱུང་བ་ཤེས་དགོས་སོ་ཞེས་རོལ་རྩོར་གྱི་འགྲེལ་བ་ལས་སོ། །

Les termes « conduite d'éveil » (བྱང་ཆུབ་སྦྱོང་བ་ bodhicaryā) et « excellente conduite » (བཟང་པོ་སྦྱོང་བ་
 bhadracaryā) qui apparaissent fréquemment dans ce texte ne doivent pas être expliqués comme
 ayant une signification unique, mais selon leurs sens respectifs appropriés au contexte. Cette
 approche s'appuie sur les traités des érudits du Noble Pays (འཕགས་ཡུལ་ Āryadeśa). Il faut savoir
 que de telles nuances contextuelles se rencontrent couramment dans l'explication des sūtras
 (མདོ་མེ), ainsi que l'indique le commentaire de Rolpé Dorjé (རོལ་རྩོར་)⁴.

⁴ Il est possible que Rolpé Dorjé (རོལ་རྩོར་) fasse référence à Changkya Rölpe Dorjé (ལྷང་སྐུ་རོལ་པའི་རྩོ་ཇེ, 1717-1786), éminent érudit gelugpa
 qui occupa une position centrale dans la cour impériale mandchoue de la dynastie Qing au XVIIIe siècle. C'est à vérifier.

6. Vocabulaire du commentaire

དེ་འང་	Ainsi
སླ་ན་མེད་པ་	insurpassable
བྱང་ཆུབ་	éveil, illumination
ཐོབ་པ་	obtenir, atteindre
ཕྱིར་དུ་	dans le but de
རང་ཉིད་	soi-même
ཚོགས་གཉིས་	les deux accumulations
སྦྱོང་པ་	pratique, conduite
མཐའ་དག་	tous, toutes
ཡོངས་སུ་རྫོགས་པ་	parfaitement accompli
ཉམས་སུ་ལེན་པ་	mettre en pratique
ལ་བརྩོན་པ་	s'efforcer de
གོ་ཆ་	armure
བགོ་བ་	revêtir
གཞན་	autrui
སྐྱིན་པ་	mûrir, faire mûrir
སེམས་ཅན་	êtres sensibles
ཁམས་	nature, disposition
དབང་པོ་	facultés sensorielles
བག་ལ་ཉལ་	tendances latentes

ཤེས་པ་	connaître
དེ་ཚམས་	ceux-là
གང་གིས་	par quoi
འདུལ་བ་	discipliner, dompter
མཐུན་པ་	en accord avec
འཇུག་	entrer, s'engager
ཞུགས་ནས་	après être entré
ངི་ལྟར་	comment, de quelle manière
རྟོགས་པ་	réaliser, comprendre
བཟང་པོ་སྤྱོད་པ་	conduite excellente
ཚཱ་ཤ་	dharma, enseignement
རབ་ཏུ་སྟོན་	enseigner clairement
དེ་ལྟར་	ainsi
རྫོགས་པ་	accomplir, parfaire
བྱས་པ་	capacité, pouvoir
ཚཱ་ཤ་སྟོན་པ་	enseigner le dharma
རང་གཞན་གྱི་དོན་	le bien de soi et d'autrui
གསུམ་པོ་	les trois
དུས་	temps
ཉི་ཚེ་ཅམ་	seulement une journée
མ་ཡིན་པ་	ne pas être
མ་འོངས་པ་	futur

བསྐྱལ་པ་	éon, kalpa
ཕྱི་མཐར་ཐུག་པ་མེད་པ་	sans limite finale
བར་	jusqu'à
དེ་གྲིད་	les existences
ཀུན་ཏུ་	toujours
སློབ་ལ་མེད་པ་	sans lassitude
རབ་ཏུ་སྦྱོང་པ་	pratiquer intensément
གྱུར་ཅིག་	puisse-t-il advenir
བྱང་ཆུབ་སྦྱོང་པ་	conduite d'éveil
ཞེས་པ་	appelé
ཚིག་	mot, terme
གཞུང་	texte, traité
འདིར་	ici
ལན་མང་ཏུ་	de nombreuses fois
འབྱུང་བ་	apparaître
དོན་གཅིག་	un seul sens
ཏུ་མི་འཆད་པ་	ne pas expliquer comme
སྐབས་ཐོབ་	selon l'occasion
དོན་སོ་སོ་	sens respectifs
འཆད་པ་	expliquer
འཕགས་ཡུལ་	Terre Noble (Inde)
མཁས་པ་	érudit, savant

གཞུང་ལ་བརྟེན་པ་	s'appuyer sur les traités
མདོ་ལྷེ་	sūtra
འཆད་པ་ལ་	dans l'explication de
འདི་འདྲ་	de cette sorte
ཤེས་དགོས་	il faut savoir
རོལ་རྩོ་	Roldo, Rölpe Dorjé
འགྲེལ་བ་	commentaire
ལས་སོ་	selon